

Bloemen houden van mensen

TENTOONSTELLING VAN PLANTEN DOOR DEN WERKENDEN STAND GEKWEET.

De Commissie voor de Volksvoorlezingen geeft aan belanghebbenden kennis, dat de bewijzen tot het verkrijgen der planten, tegen betaling van

vier cent voor iedere plant,
moeten worden afgehaald op
DINSDAG & WOENSDAG 11 EN 12 MEI,
's avonds van 7 tot 10 uren,
IN HET
lokaal der werkmansvereniging Nut & Genoegen
IN DE SCHOOLSTEEG.

De Commissie voornoemd.
M. FAUMERIE, Voorzitter.
C. H. P. KLAVERWIJDEN, Secr.

Gedruckt bij J. J. GROEN, te Londen.

TEKST: MARK MINNEMA

Ze zijn er nog altijd: Floralia-verenigingen met leden die ieder jaar stekjes opkweken tot volwassen, liefst prijswinnende planten. Floralia begonnen ooit als een manier om de arbeidersklasse te verheffen, maar tegenwoordig zijn ze vooral een sociaal bindmiddel in kleine gemeenschappen.

In Noordbeemster is het weer zo ver: op 9 en 10 september is er de jaarlijkse Floraliatentoonstelling. De leden, jong en oud, hebben stekjes opgekweekt tot volwassen planten. De grote vraag: wie heeft de mooiste? Jazeker, er zijn prijzen, maar even belangrijk zijn de festiviteiten rond de tentoonstelling. "Het is een dorpsfeest. Gemeenschapsgevoel is de belangrijkste reden dat we bestaan", zegt Gerwin Oortwijn, bestuurslid van de vereniging. Die werd in 1929 opgericht om de kinderen in aanraking te brengen met planten. De hoogtijdagen van de Floralia liggen nog veel verder terug. Eind negentiende eeuw bloeit het fenomeen kort en hevig in Nederland. Idealistische figuren uit de gegoede burgerij zien het kweken van planten dan als een middel ter verheffing van het werkvolk. Het idee is: geef de arbeider een stekje - zo'n beetje in mei - en laat hem dat koesteren tot een plant die in september wordt tentoongesteld.

Anti-kermis

Zorgen voor plantjes zal de 'arbeidende stand' goed doen, zo is de idealistische gedachte. Het is 'Volksontwikkeling door het kweken van planten', noteert John Helsloot, die het fenomeen Floralia eind jaren tachtig onderzocht en er een boekje over schreef. Uit bronnen diepte hij een heel aantal argumenten op die initiatiefnemers hadden voor de Floralia.

De verantwoordelijkheid voor planten zal de werkman aan huis binden en afhouden van minder gewenste vormen van vermaak: kermis, drank (bloemen moeten 'de drankduivel de deur uit jagen'). Planten verzorgen zal, denkt men, ongewenste karaktertrekken als ruwheid en zelfzucht doen verdwijnen. Orde en regelmaat zullen daarvoor in de plaats komen (planten hebben nu eenmaal dagelijks water nodig). Maar ook netheid, zindelijk-

heid, volharding, ijver, ambitie, wilskracht. Floralia zijn niet minder dan karaktervorming van het volk. Al relativeert een enkeling ook. Een notabele in Hoorn zegt het zo: "Wellicht leren ze (planten, red.) u een weinig oplettender, netter, ijveriger te zijn." Ook de liefde voor de natuur kan zo aangeleerd worden, denkt men. "De werker zal ook de overige schoonheden der gansche natuur op prijs stellen en alzoo in beschaving toenemen." En misschien wel de belangrijkste opbrengst: huiselijkheid en huiselijk geluk. Het samen kweken van plantjes stimuleert de omgang tussen gezinsleden, en daarmee dus het maatschappelijk leven.

“Wellicht leren ze u een weinig oplettender, netter, ijveriger te zijn

Zo'n 'beschavingsoffensief' is in de negentiende eeuw niet uniek. Ook de *Maatschappij tot Nut van 't Algemeen*, reeds opgericht in 1784, zet zich in voor ontwikkeling van het volk, vooral het 'lagere volk'. Het Nut publiceert opvoedende teksten op allerlei gebied, maar richt ook volksscholen op. Een ander voorbeeld zijn de verenigingen die drankgebruik willen bestrijden. En in Drenthe worden bijvoorbeeld landbouwkolonien opgericht waar armen onder een 'streng maar rechtvaardig' regime boer kunnen zijn.

Floralia steken in 1871 voor het eerst de kop op in Zwolle: pakjes met zaden, betaald door een gegoede dame, worden dan uitgedeeld aan honderden inwoners uit de lagere klas-

sen. Onderzoeker John Helsloot ziet Amsterdam echter als de bakermat van het succes van de Floralia-beweging. Daar vindt in 1873 voor het eerst een tentoonstelling plaats in de Watergraafsmeer. Het is een initiatief van de *Vereeniging tot Veredeling van het Volksvermaak*. Er doen 370 mensen uit de 'Arbeidende stand' mee met 1450 planten. Voor vier cent per stuk hadden ze enkele maanden eerder een stekje kunnen kopen. De expositie wordt een succes, met zesduizend bezoekers op een zondag in augustus. Er zijn prijzen voor de mooiste planten, spelletjes voor de kinderen en een concert in de avond.

Frissche geuren

De vereniging, *Floralia*, is erg actief in het verbreiden van de gedachte. Vele plaatsen nemen het initiatief over. Zeker in Noord-Holland wordt het fenomeen wijdverbreid. Verenigingen ontstaan van Alkmaar tot Enkhuizen en van Schagen tot Wormerveer. De initiatiefnemers komen uit de gegoede burgerij. Nogal wat dominees en juristen zijn erbij; progressief liberale intellectuelen die vol goede bedoelingen zitten. Helsloot noemt het 'welwillend paternalisme' dat inhaakt op de band die Nederlanders toch al hebben met planten. Een vereniging omschrijft de missie als: "Bloemen brengen in de bedompte vertrekken der armen; de frissche geuren der lieve natuur overbrengen in de nauwe vuzige stegen eener bevolkte stad".

Het is goed bedoeld, maar de pleitbezorgers van Floralia hebben ook hun eigen agenda, merkt Helsloot op. Dominee M.A. Perk schrijft bijvoorbeeld dat hij het socialisme de wind uit de zeilen wil nemen door arbeiders te wijzen op hun werkelijke behoeften: onschadelijke ontspanning. Orde handhaven in de maatschappij is een doel. En: "Voorkomen dan minder ontwikkelde te veel zouden azen naar het materiele".

De initiatiefnemers realiseren zich wel dat grote groepen leven in mensonwaardige omstandigheden en dat dat niet goed is voor de mensen en het land. Daar wil men iets aan doen, aldus Helsloot, maar men stelt niet de maatschappelijke verhoudingen ter discussie. De werkende klasse wordt weliswaar aangemoedigd zich te verheffen, maar moet wel zijn plaats weten. Veel arbeiders moeten zich daarvan wel bewust zijn geweest. Het verklaart de terughoudendheid bij een deel van hen. Er zijn cynische reacties, maar ande-

“

Planten verzorgen zal ongewenste karaktertrekken als ruwheid en zelfzucht doen verdwijnen

ren doen toch ook enthousiast mee. Mogelijk omdat een prijs het broodnodige geld binnenbrengt. En het levert een leuk feest op voor de kinderen. Zulke zaken spelen mee.

Het einde van de Floralia-hausse komt vrij snel. In de jaren tachtig van de negentiende eeuw zijn er al signalen dat de tentoonstellingen hun beste tijd gehad hebben. Men realiseert zich dat die heus geen sociale harmonie zullen brengen. Tegen 1900 lijkt het erop dat heel veel floraliaverenigingen op apegapen liggen. Toch zijn er ook die stug doorgaan, zoals de vereniging in Venhuizen die stamt uit 1879. In de twintigste eeuw worden ook nieuwe Floralia opgericht, zoals *Floralia Beemster* in 1929. Maar de doelstelling is dan anders, het gaat er niet meer om de arbeider te verheffen. De vorm verandert ook. Bij een aantal Floralia-verenigingen gaat het niet meer om stekjes opkweken. Dorpelingen leven zich bijvoorbeeld uit in bloemmozaïeken die gepresenteerd worden tijdens dorpsfeesten, zoals nog jaarlijks gebeurt in Nieuwe Niedorp.

Kinderspelen

In Noordbeemster houden ze toch de oude traditie in ere. In mei worden stekjes afgeleverd bij de 250 leden - waarvan zo'n vijftig kinderen. Begin september wordt het resultaat getoond tijdens een tentoonstelling in een boerenschuur waar ook oudhollandse kinderspelen zijn, een feestavond en een concert van een plaatselijke muziekvereniging. Er is ook een tentoonstelling met huisvuil: breiwerk, schilderijen - iedereen mag de producten van zijn hobby tonen.

Lid word je omdat het erbij hoort in een dorp, zegt Gerwin Oortwijn: "Het geeft gezelligheid. Ik denk dat het gemeenschapsgevoel nu het belangrijkste is. Veel dorpingen zijn van oudsher lid. Het is een traditie die al lang bestaat en dat wordt gewaardeerd."

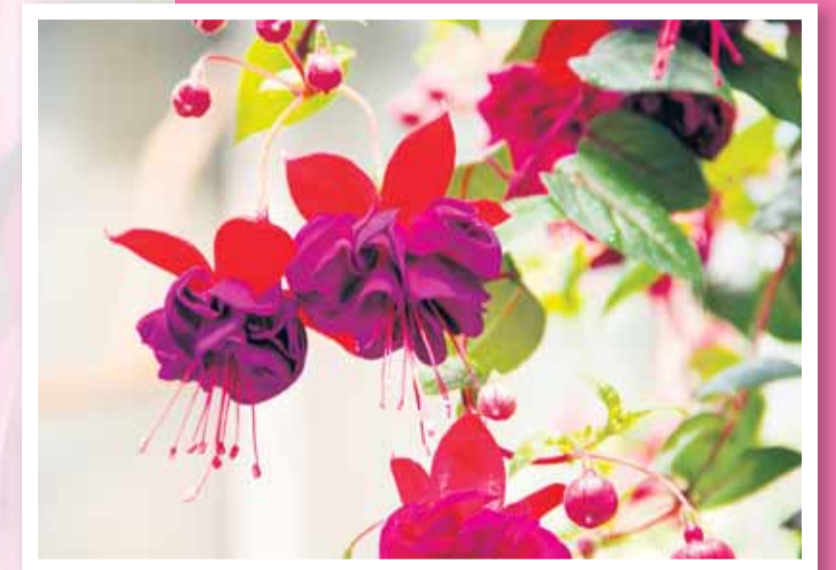
En die plantjes? Iedereen krijgt een brief met tips. Sommigen hebben het gewoon in de vingers. "Maar er zijn er ook waar het plantje in september nog op dezelfde plaats staat als waar ik het in mei heb achtergelaten. Heeft 't niet eens water gehad." ■

De godin Flora, in de tuin van landgoed Waterland te Velsen. Foto: Selma Schepel

Flora, godin van bloemen

De Floralia zijn vernoemd naar het bloemenfeest dat de Romeinen al vierden ter ere van Flora, de godin van bloemen en planten. Zes dagen lang werden spelen gehouden, de 'Ludi Florae', van 29 april tot 3 mei. Het feest was los van karakter en daarmee volkser dan andere feesten in die tijd. Toen de bloemenverenigingen in Nederland zich Floralia gingen noemen, kwam daar ook kritiek op. Een journalist wist te melden dat de Romeinse Floralia 'nu niet bepaald een gunstige reputatie hadden'.

Fuchsia 'Condor' Foto: D. J. Bergsma

Wil u een stekkie

Wil u een stekkie, een stekkie, een stekkie
Wil u een stekkie van de fuchsia
Heb u een plekkie, een plekkie, een plekkie,
Heb u een plekkie voor de fuchsia
Het is een makkelijkje plant
Hij eet als 't ware uit de hand
Een beetje mest, een beetje zon
Hij doet het best op 't balkon
Ik geef een stekkie, een stekkie, een stekkie
En als ik 's avonds op visite ga
Dan breng ik overal geluk
Ik geef een stekkie van de fuch
Ik geef een stekkie van de fuchsia
Van de fuch, fuch, fuchsia

Wil u een stekkie van Annie M.G. Schmidt (tekst) en Harry Bannink (muziek) uit de serie *Ja Zuster, Nee Zuster*. In 1990 werd een fuchsia van de Nederlandse kweker Weeda naar Hetty Blok vernoemd, die in de serie samen met Leen Jongewaard dit lied zong.

Bronvermelding

John Helsloot: *Floralia in Nederland in het laatste kwart van de negentiende eeuw*. Cahiers van het P.J. Meertensinstituut Nr 2, 1990